

ORIGINAL ARTICLE / ORJİNAL MAKALE

Hemşirelerin Kültürel Zeka İle Etnik Merkeziliği Arasındaki İlişki

The Relationship Between Cultural Intelligence And Ethnic Centralization Of Nurses

Semih Dadük¹

Gülbu Tanrıverdi²

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilimdalı Çanakkale, Türkiye.

² Çanakkale Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Halk Sağlığı Hemşireliği. Çanakkale, Türkiye

Geliş: 07.12.2023, Kabul: 10.07.2025

Öz

Giriş: Kültürel zeka, farklılıklara saygının anahtarıdır; etnikmerkezcilik ise bu anahtarın önündeki en büyük engeldir. Bu iki kavram arasındaki denge, hemşirelik bakımının niteliğini belirler.

Amaç: Bu çalışmada, kültürel zeka ile etnikmerkezcilik arasındaki ilişki belirlendi.

Yöntem: İlişki arayıcı tasarımda yapılan bu çalışmanın evrenini, bir uygulama-araştırma hastanesinde aktif görev yapan 430 hemşire oluşturdu. Çalışmada örneklem seçilmedi. Ulaşılan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 285 hemşire ile çalışma tamamlandı. Araştırma verileri anket formu ile toplandı. Anketin içeriğini, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerini içeren sorular ile “Kültürel Zeka” ve “Etnikmerkezcilik Ölçeği” oluşturdu. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu test edildi. Normal dağılıma sahip verilerde, numerik değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon uygulandı.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre, hemşirelerin Etnikmerkezcilik Ölçeği’nden aldıkları puan ortalaması 43.39±10.92; Kültürel Zeka Ölçeği’nden aldıkları puan ortalaması ise 94.54±18.17 olarak belirlendi. Çalışmaya katılan hemşirelerin kültürel zekalarının yüksek, etnikmerkezcilik düzeylerinin ise düşük olduğu belirlendi. Hemşirelerin Etnikmerkezcilik ve Kültürel Zeka Ölçeği puan ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki belirlendi ($r=-.273$, $p<.05$).

Sonuç: Hemşirelerde kültürel zeka puan ortalamaları arttıkça, etnikmerkezcilik düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Hemşirelerin kültürel zeka ve etnikmerkezcilik düzeyleri arasındaki ilişkinin, birçok değişken açısından inceleneceği çalışmalara yer verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, Kültürel Zeka, Etnikmerkezcilik, Kültürel Yeterlilik

Sorumlu Yazar: Semih Dadük, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilimdalı Çanakkale, Türkiye. **Email:** ogrtmnsemh@windowslive.com , **Tel:** +90(326) 229 10 00

Nasıl Atıf Yapılır: Dadük S, Tanrıverdi G. Hemşirelerin Kültürel Zeka ile Etnik Merkeziliği Arasındaki İlişki. Etkili Hemşirelik Dergisi 2025; 18-3: 436-447.

Journal of Nursing Effect published by Cetus Publishing.

Journal of Nursing Effect 2025 Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License

Abstract

Introduction: Cultural intelligence is the key to respecting differences, while ethnocentrism stands as its greatest barrier. The balance between these two concepts determines the quality of nursing care.

Aim: This study aimed to determine the relationship between cultural intelligence and ethnocentrism.

Method: This correlational study was conducted with 430 nurses actively working in a university-affiliated training and research hospital. No sampling method was used; the study was completed with 285 nurses who were reached and agreed to participate. Data were collected using a questionnaire form. The questionnaire included questions on participants' sociodemographic characteristics and the "Cultural Intelligence Scale" and the "Ethnocentrism Scale." Descriptive statistical methods (frequency, percentage, mean, standard deviation) were used to evaluate the data. The normality of data distribution was tested. For normally distributed data, Pearson correlation was applied to assess the relationship between numerical variables.

Results: According to the findings, the mean score of the nurses on the Ethnocentrism Scale was 43.39 ± 10.92 , while the mean score on the Cultural Intelligence Scale was 94.54 ± 18.17 . The nurses were found to have high levels of cultural intelligence and low levels of ethnocentrism. A statistically significant negative correlation was found between the mean scores of the Ethnocentrism and Cultural Intelligence Scales ($r = -.273$, $p < .05$).

Conclusion: As nurses' cultural intelligence scores increased, their ethnocentrism scores decreased. Future research is recommended to explore the relationship between cultural intelligence and ethnocentrism in relation to various other variables.

Keywords: Nurse, Cultural Intelligence, Ethnocentrism, Cultural Competence.

GİRİŞ

Kültürlerarası yeterlilik, genel olarak alınıyazında; başka kültürden olan bireylere yönelik empati kurma, davranış ve düşüncelerini eleştirmeden anlamaya çalışma, bireylerin farklılık ve benzerliklerinin kabul edilmesi, dini inançlara saygı gösterilmesi, etkileşimde bulunulan bireylerin yaşantılarına saygılı, hoşgörülü yaklaşma olarak tanımlanabilmektedir (Tanrıverdi, 2017; Young, Haffeejee, ve Corsun, 2017, Ang, Ng ve Rockstuhl, 2020; Caputo ve Kargina, 2023; Torkko, 2020). Bu durum, kültürel yeterlik yaklaşımını etkileyen kavramların açıkça belirtilmesi gerekliliğini gündeme getirmektedir. Kültürel yeterlik yaklaşımını etkileyen iki kavram, kültürel zeka ve etnikmerkezciliktir. Hemşirelik mesleğinde kültürlerarası yeterliliğin geliştirilmesi bakımından etnikmerkezcilik bariyer işlevi görmektedir.

Bu bariyerin kaldırılmasında kültürel zekanın etkili faktörlerden biri olduğu vurgulanmıştır (Tanrıverdi, 2017). Kültürel yeterliliğin artırılmasında önemli bir unsur olan kültürel zekanın yüksek düzeyde olması, hemşirelik bakımını ve uygulamalarını olumlu yönde etkilemektedir (Coşkun Erçelik, Çamlıca, Özkan, 2022). Bu durum, hemşirelerin kültürel zekalarını artırmaları ve kültür odaklı bakıma yoğunlaşmaları gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir (Mercan, 2016; Tanrıverdi, 2017; Kant ve Ünal, 2017).

Kültürel zeka, etkileşim içinde olunan farklı kültürlerin yaşam ve yaşantılarına saygı duymayı, hoşgörülü olmayı ve o kültürü yadırgamadan iletişim kurabilmeyi gerektirir (Ang, Ng ve Rockstuhl, 2020; Caputo ve Kargina, 2023). Kültürel zeka; bireyin farklı kültürlerden bireylerle karşılaştığında onlarla etkili iletişim kurma (Thomas

vd., 2015) ve o kişilere aynı kültürdenmiş gibi konuşmalarını anlayabilme ve yorumlayabilme yetisi olarak açıklanmıştır (Torkko, 2020). Yapılan çalışma sonuçları da bu doğrultudadır (Ergin vd., 2017; Ay vd., 2017). Kültürel zekası yüksek olan bireylerin farklı kültürlerle karşılaşmaya daha hevesli oldukları, kültürel deneyimleri önemsedikleri ve bu deneyimlerden keyif aldıkları vurgulanmıştır (Barbuto, 2015). Genel olarak, kültürel zekası yüksek kişiler önemli miktarda stres yaşamadan yeni bir kültüre uyum sağlayabilir, kültürler arası hedeflerine ulaşabilir ve kültürler arası etkileşimde bulunurken davranışlarını ayarlayabilir (Wang ve Goh, 2020).

“Bir hemşirenin hem kültürel zekası yüksek hem de etnikmerkezci olması mümkün olabilir mi?” sorusundan hareketle yapılan literatür incelemesinde, bu ilişkiyi hemşireler özelinde ortaya koyan bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Tanrıverdi (2017), Çevre Odaklı Kültürel Yeterlilik Modeli’nde bu ilişkiye yer vermiş olmakla birlikte, Harrison (2012) çalışmasında bu konunun tartışılabilir olduğuna vurgu yapmıştır. Çünkü kültürel zekası yüksek bireylerin etnikmerkezci, etnikmerkezçiliği yüksek bireylerin ise kültürel zekalarının düşük olduğunu net bir şekilde ortaya koymanın mümkün olmayacağı bildirilmektedir. Bu bağlamda, bu iki kavram arasındaki ilişkinin bilimsel bir araştırma yoluyla hemşirelerde belirlenmesinin, konuyla ilgili bilgi boşluğuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, hemşirelerin kültürel zekaları ile etnikmerkezcilikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Bu çalışmada aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır.

* Hemşirelerin kültürel zekaları ile etnikmerkezcilikleri arasında bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Türü

Araştırma, ilişki arayıcı (korelasyonel) türde bir çalışmadır.

Araştırma Yeri ve Zamanı

Bu araştırma, bir devlet üniversitesine bağlı sağlık araştırma ve uygulama hastanesinde 2021 yılında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evreni, bir devlet üniversitesine bağlı sağlık araştırma ve uygulama hastanesinde çalışan toplam 430 hemşireden oluşmuştur. Evrenden örneklem seçimine gidilmeyerek, çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve ulaşılan 285 hemşire (%66,28) araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan kişi sayısının yeterliliğini belirlemek amacıyla güç analizi yapılmış olup, .05 anlamlılık seviyesi, .95 güven aralığı ve .99 güç ile yaklaşık 205 katılımcının yeterli olacağı belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacı tarafından Kasım–Aralık 2021 tarihleri arasında anket formu ile toplanmıştır. Anket, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerini içeren sorular ile “Kültürel Zeka” ve “Etnikmerkezcilik Ölçeği”nden oluşmuştur. Veriler, kurumda çalışan hemşirelerle yüz yüze görüşme yapılarak ve gerekli sözlü ve yazılı onamlar alınarak elde edilmiştir.

Etnikmerkezcilik Ölçeği

Neuliep ve McCroskey (1997) tarafından geliştirilen, 22 maddelik 5’li Likert tipi Etnikmerkezcilik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte yer alan 4., 7., 9., 12., 15. ve 19. maddeler ters çevrilerle puanlanmaktadır. Orijinal ölçeğin güvenirlik

çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Etnikmerkezcilik Ölçeği'nden alınabilecek puanlar 20 ile 100 arasında değişmektedir.

Bu araştırmada Etnikmerkezcilik Ölçeği için Cronbach's Alpha değeri .88 olarak bulunmuştur. Bu durum, ölçeğin iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Cronbach Alfa değerinin .60'tan büyük olması, kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu ve içsel tutarlılığının yeterli olduğunu gösterir (Özdamar, 2015).

Kültürel Zeka Ölçeği (KZÖ)

Araştırmada, hemşirelerin kültürel zeka düzeylerini belirlemek için Türkçe geçerlik–güvenirlik çalışması İlhan ve Çetin (2014) tarafından yapılan Kültürel Zeka Ölçeği (KZÖ) kullanılmıştır. Ölçek 20 maddeden oluşmakta ve 7'li Likert tipi (hiç katılmıyorum–tamamen katılıyorum) şeklinde düzenlenmiştir. Öleğkten en az 20, en çok 140 puan alınabilmektedir. Ortalama puan arttıkça kültürel zeka düzeyi de artmaktadır.

Ölçek, orijinal formuna paralel olarak dört faktörlü bir yapıya sahiptir. Güvenirlik analizine göre ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .85, test–tekrar test güvenirlik katsayısı ise .81 olarak hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda alt ölçeklerin düzeltilmiş madde–toplam korelasyonlarının .33 ile .64 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Bu araştırma için Cronbach's Alpha değeri .91 olarak belirlenmiştir. Alt boyutlara göre Cronbach's Alpha değerleri şu şekildedir: Üst Biliş Boyutu için .803, Biliş Boyutu için .850, Motivasyon Boyutu için .858 ve Davranış Boyutu için .868. Değerlerin .60'ın üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliğini ve içsel tutarlılığını desteklemektedir (Özdamar, 2015). Ayrıca, öleğkten alınan puanlar değerlendirildiğinde; 20–54 puan arası düşük, 55–104 puan arası orta, 105–140 puan

arası ise yüksek kültürel zeka düzeyini göstermektedir (Kant ve Ünal, 2017).

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmada “Kültürel Zeka” ve “Etnikmerkezcilik Ölçeği” toplam ve alt boyut puanları, bağımlı değişkenleri; hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, memleketi, yaşamının büyük çoğunluğunun geçtiği yer, çalışma yılı) ise bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verileri, SPSS Statistics for Windows 25.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Normal dağılım, Q–Q Plot çizimi ile ve çarpıklık/basıklık değerlerinin ± 3 aralığında olmasıyla değerlendirilmiştir. Normal dağılıma sahip verilerde, sayısal değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce üniversitenin Etik Kurulu'ndan 21.10.2021 tarihli ve E-84026528-050.01.04-2100198672 sayılı onay alınmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü üniversite hastanesinden de 02.11.2021 tarihli ve E-14096738-622.01-96843 sayılı yazıyla kurum izni alınmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan hemşirelerden yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Ölçeklerin kullanımı için geliştirici yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Makalede araştırma ve yayın etiğine uygunluk esas alınmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmada hemşirelerin tanımlayıcı özellikleri,

hemşirelerin sosyodemografik özellikleri; hemşirelerin etnikmerkezcilik ve kültürel zekaya yönelik bulguları ile etnikmerkezcilik ile kültürel zeka arasındaki ilişkiye yönelik olarak bulgulara yer verilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen sosyo-demografik bulgular Tablo 1’de görüldüğü gibidir. Katılımcıların cinsiyet durumlarına göre dağılımları incelendiğinde %69,5’inin kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına

göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %84,6’sının (n=241) hemşirelik lisans mezunu, olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların memleketinin bölgeye göre dağılım incelendiğinde çoğunluk olarak %83,2’sinin (n=237) Akdeniz bölgesinde olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %69,8’inin (n=199) hastanenin bulunduğu ilde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaşamlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre dağılım incelendiğinde, %73’ünün (n=208) kent olduğu saptanmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (n=285)

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	198	69.5
	Erkek	87	30.5
Yaş ($\pm$ SS, 29.53 $\pm$ 6.54)	20-24	65	22.8
	25-29	109	38.2
	30-34	49	17.2
	35 yaş ve üstü	62	21.8
Aylık gelir ($\pm$ SS, 10,079.28 $\pm$ 9,543.93)	5,000 TL ve altı	61	21.4
	5,001-9,999 TL	109	38.2
	10,000 TL ve üstü	115	40.4
Medeni durum	Evli	134	47.0
	Bekar	151	53.0
Eğitim durumu	Sağlık Meslek Lisesi mezunu	25	8.8
	Hemşirelik lisans mezunu	241	84.6
	Hemşirelik yüksek lisans mezunu	15	5.2
	Diğer (ön lisans, sağlık memuru, doktora vb.)	4	1.4
Memleketin olduğu coğrafi bölge	Marmara bölgesi	2	0.7
	Ege bölgesi	3	1.1
	Akdeniz bölgesi	237	83.2
	Karadeniz bölgesi	4	1.4
	İç Anadolu bölgesi	9	3.2
	Doğu Anadolu bölgesi	2	0.7
	Güney Doğu Anadolu bölgesi	27	9.5
	Yabancı uyruklu	1	0.4
Memleket	İl	199	69.8
	İl dışından	86	30.2
Yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer	Kent	208	73.0
	Kasaba	32	11.2
	Köy	45	15.8
Çalışma yılı ($\pm$ SS, 6.82 $\pm$ 5.90)	5 yıldan az	131	46.0
	5-9 yıl	72	25.2
	10-14 yıl	51	17.9
	15 yıl ve üzeri	31	10.9

Tablo 2: Hemşirelik etnikmerkezcilik ve kültürel zeka ile ilişkili bazı tanımlayıcı özelliklerinin göre dağılımı (n=285)

Değişkenler		n	%	
Kültürlerarası hemşirelik kavramını daha önce duyma durumu	Evet	146	51.2	
	Hayır	48.8		
Kültürlerarası hemşirelik kavramını ilk duyulan yer (n=146)	Derste	104	71.3	
	Bilimsel etkinlik	7.5		
	Bilimsel yayın	11.6		
	Diğer (sosyal medya, gazete, arkadaşlar vb.)	9.6		
Kültürlerarası Hemşirelik dersini alma durumu	Evet	41	14.4	
	Hayır	85.6		
Kültürlerarası hemşirelik kapsamında düzenlenen bir kursa katılma durumu	Evet	13	4.6	
	Hayır	95.4		
İletişimde olunan yabancı uyruklu akraba varlığı	Evet	87	30.5	
	Hayır	69.5		
Yurt dışında bulunma durumu	Evet	65	22.8	
	Hayır	77.2		
Yabancı uyruklu arkadaş varlığı	Evet	112	39.3	
	Hayır	60.7		
Farklı inançtan arkadaş varlığı	Evet	241	84.6	
	Hayır	15.4		
Farklı inançtan akraba veya arkadaş varlığı	Evet	218	76.5	
	Hayır	23.5		
Çevrenizde kültürel olarak farklı olduğu düşünülen akraba veya arkadaş varlığı	Evet	251	88.1	
	Hayır	11.9		
Akraba veya arkadaşta olan farklılık	İnanç farklılığı	Evet	149	52.3
		Hayır	136	47.7
	Dil farklılığı	Evet	77	27.0
		Hayır	208	73.0
	Yaşam biçimi farklılığı	Evet	186	65.3
		Hayır	99	34.7
	Diğer (hayatı bakış açısı,	Evet	4	1.4
		Hayır	281	98.6
	Ana dil dışında bir dil/diller konuşabilme durumu	Evet	163	57.2
		Hayır	42.8	
Bilinen diller	Türkçe	Evet	285	100.0
	İngilizce	Evet	91	31.9
		Hayır	194	68.1
	Arapça	Evet	112	39.3
		Hayır	173	60.7
	Diğer (Almanca, Fransızca, Rusça, Özbekçe vb.)	Evet	13	4.6
		Hayır	272	95.4
Farklı kültürleri konu alan film/video/belgesel izleme durumu	Evet	265	93.0	
	Hayır	7.0		
Farklı kültürleri konu alan kitap, roman veya dokümanları okuma durumu	Evet	228	80.0	
	Hayır	20.0		
Kültürel farklılıkların ifadesi	Zenginlik ve çeşitlilik	255	89.5	
	Karmaşa	6.0		
	Diğer (sıradan, değişmez, kısıtlılık vb.)	4.6		

Hemşirelerin etnikmerkezcilik ve kültürel zeka ile ilişkili olabilecek bazı tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların kültürlerarası hemşirelik kavramını daha öncesinden %51,2’sinin (n=146) duyduğu belirlenmiştir. Kültürlerarası hemşirelik kavramını daha önce duyan katılımcıların %71,3’ünün (n=104) derste duyduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %77,2’sinin (n=220) yurt dışında bulunmadığı; %84,6’sının (n=241) farklı inançtan arkadaşı olduğu, %76,5’inin (n=218) farklı inançtan akraba veya arkadaşı olduğu belirlenmiştir. Akraba veya arkadaşta olan farklılığa göre dağılım incelendiğinde, %52,3’ünün (n=149) inanç farklılığı, %27’sinin (n=77) dil farklılığı, %65,3’ünün (n=186) yaşam biçimi farklılığı olduğu görülmektedir. Katılımcıların farklı kültürleri konu alan film/video/belgesel izleme durumuna göre dağılım incelendiğinde, %93’ünün (n=265) evet cevabını verdiği; farklı kültürleri konu alan kitap, roman veya dokümanları okuma durumuna göre dağılım incelendiğinde, % 80’i (n=228) evet cevabını verdiği görülmektedir. Kültürel farklılıklara yönelik ifadeler sorusuna katılımcıların büyük bir çoğunluğu %89,5’inin (n=255) zenginlik ve çeşitlilik cevabını vermiştir.

Araştırmada kullanılan kültürel zeka ve etnikmerkezcilik ölçeklerin tanımlayıcı istatistiklerine göre dağılımı Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo incelendiğinde çalışmaya katılan hemşirelerin (n=285) etnikmerkezcilik ölçeğinden aldıkları ortalama etnikmerkezcilik ölçek puanı 43.39 ± 10.92 olarak saptanmıştır. Yine çalışmaya katılan hemşirelerin (n=285) ortalama kültürel zekâ puanı 94.54 ± 18.17 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre etnikmerkezcilik ölçeği ile kültürel zekâ ölçeği puan ortalamaları arasında ($r=-0.273$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca etnikmerkezcilik ölçeği ile motivasyon boyutu arasında ($r=-0.399$, $p<0.05$), üst biliş boyutu ($r=-0.185$, $p<0.05$), ve davranış boyutu arasında da ($r=-0.182$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Literatürde hemşirelikte kültürel zeka ile etnikmerkezcilik arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genel olarak yapılan çalışmalarda kültürel zeka ve etnikmerkezcilik ile birçok farklı değişken arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır.

Yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin kültürel zeka düzeylerinin yüksek olduğu (Kılınç ve Öztürk, 2020), başka bir çalışmada ise bu düzeyin orta düzeyde olduğu saptanmıştır (Sivrikaya ve Sivrikaya, 2022). Bu çalışmada hem-

Tablo 3: Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistikleri

Ölçek ve Boyutları	Ölçeğin Min-Max	Bu çalışma için Min-Maks	Ortalama	Standart Sapma
Etnikmerkezcilik Ölçeği	20.00-100	20.00-100	43.39	10.92
Kültürel Zekâ Ölçeği	20.00-140	29.00-140	94.54	18.17
Üst Biliş Boyutu	8.00-28	8.00-28	20.98	4.41
Biliş Boyutu	6.00-42	6.00-42	23.67	6.88
Motivasyon Boyutu	5.00-35	5.00-35	25.50	6.08

Tablo 4: Araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişki

Ölçek ve Boyutları	1	2	3	4	5	6
1- Etnikmerkezcilik Ölçeği	R	1.000	-.185	-.082	-.399	-.182
	p	-	.002*	.166	.000*	.002*
2- Üst Biliş Boyutu	R		1.000	.231	.231	.521
	P		-	.000*	.000*	.000*
3- Biliş Boyutu	R			1.000	.518	.359
	P			-	.000*	.000*
4- Motivasyon Boyutu	R				1.000	.586
	P				-	.000*
5- Davranış Boyutu	R					1.000
	P					-

şirelerin kültürel zekalarının orta düzeyde olması, onların kültürel ve mesleki geçmişlerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Hemşirelerin kültürel zekayı geliştirebilecek bazı niteliklere sahip oldukları, bazılarına ise sahip olmadıkları görülmektedir. Literatür, kültürel zeka puanlarının bazı değişkenlere göre değişebileceğini işaret etmektedir. Çok kültürlü ortamlarda çalışmanın (Mercan, 2016), yabancı dil bilmenin (Sivrikaya ve Sivrikaya, 2022) ve farklı kültürlerle bir arada bulunmanın (Aslan ve Aslan, 2015; Ekici, 2017) kültürel zeka üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin Etnikmerkezcilik Ölçeği'nden aldıkları puan ortalaması 43.39 ± 10.92 olarak belirlenmiştir. Etnikmerkezcilik de kültürel zeka gibi birçok değişkenden etkilenmektedir. Etnikmerkezciliği azaltmayı hedefleyen eğitim programlarına katılmanın, etnikmerkezciliğin azaltılmasında etkili olduğu vurgulanmıştır (Topçu, 2019; Bybee, 2024; Neto ve Neto, 2022; Ketab ve vd., 2015; Bilgiç Şahin, 2019). Literatürde, mesleki etnosentrisizmin meslekten ziyade kişilik kaynaklı bir oluşum olduğu, yalnızca meslek gruplarına özgü olmadığı, ancak meslekle desteklene-

bildiği ifade edilmiştir (Alkan ve Erdem, 2021). Bu çalışmaya katılan hemşirelerin etnikmerkezcilik puan ortalamasında, sosyodemografik ve kültür odaklı tanımlayıcı özelliklerinin etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Etnikmerkezcilik ile ilgili yapılan bir başka çalışmada, öğrencilerin yurtdışı deneyimi sonrasında etnikmerkezcilik düzeylerinde azalma olduğu bildirilmektedir (Başçı, 2017). Ayrıca başka bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin artmasının etnikmerkezcilik düzeylerinin azalmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bilgiç ve Şahin, 2019). Delibaş ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan başka bir çalışmada, sağlık programlarında öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve etnikmerkezcilik düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Üniversite öğrencilerine yönelik bir diğer çalışmada, Akyıl ve Yıldırım (2020) kültürlerarası duyarlılık, etnikmerkezcilik ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda 803 öğrenciden anket yoluyla veri toplanmıştır. Bulgular, etnikmerkezcilik düzeyi ile sosyal medya kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir

ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile etnikmerkezcilik düzeyi arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre, hipotezi doğrular nitelikte olarak hemşirelerin kültürel zeka puan ortalamaları ile etnikmerkezcilik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır ($r = -.273$, $p < .05$). Çalışmaya katılan hemşirelerin kültürel zeka puanları arttıkça, etnikmerkezcilik puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Hemşirelerde kültürel zeka ile etnikmerkezcilik arasındaki ilişkiyi ele alan ulusal ya da uluslararası bir araştırma sonucuna ulaşılamamıştır. Ancak farklı meslek gruplarında yapılan bazı çalışmalarda benzer sonuçlara rastlanmıştır. Harrison (2012), lisans ikinci sınıf öğrencilerinden oluşan 755 kişiyle gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin etnikmerkezcilik ve kültürel zeka düzeyleri arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğunu saptamıştır ($r = -.506$, $p < .001$). Yine Young, Haffeejee ve Corsun (2017) işletme ve yönetim alanındaki öğrencilerle gerçekleştirdikleri yarı deneysel nitelikteki çalışmalarında, etnikmerkezcilik ile kültürel zeka arasında negatif yönlü bir ilişki belirlemişlerdir ($r = -.18$; $p < .05$). Her iki çalışma doğrudan hemşirelerle yapılmamış olsa da, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Etnikmerkezcilik ve kültürel zeka yalnızca mesleki eğitimle değil, bireyin doğumdan itibaren kazandığı deneyimlerle şekillenmektedir. Bu niteliklerin geliştirilmesinde özellikle aile ve eğitim kurumlarının önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bu etkilenme süreci, doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Tanrıverdi, 2017). Ancak, bu ilişki kültürel zekası yüksek olan hemşirelerin mutlaka etnikmerkezcilik

düzeyi düşük olan hemşirelerin kültürel zekalarının mutlaka yüksek olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Kültürel zeka, kültürel yeterlilikle; etnikmerkezcilik ise kültürel yetersizlikle ilişkilendirilen kavramlardır.

ARAŞTIRMANIN KISITLILIKLARI

Bu çalışmanın bazı doğal sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, tek bir üniversite hastanesinde görev yapan hemşirelerle yürütüldüğü için bulgular farklı kurumlar ve bölgeler için doğrudan genellenemez. Verilerin katılımcı beyanlarına dayalı olarak toplanması, sınırlı ölçüde yanlışlık riski taşımaktadır. Ayrıca, araştırmanın kesitsel desende olması, değişkenler arasındaki ilişkilere dair nedensel çıkarım yapılmasını kısıtlamaktadır. Bununla birlikte, çalışmada kullanılan ölçekler geçerli ve güvenilir araçlar olup, elde edilen bulgular literatürle uyumludur.

SONUÇLARIN UYGULAMADA KULLANIMI

Bu çalışmada, hemşirelerin kültürel zeka ve etnikmerkezcilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, hemşirelerin kültürel zeka düzeyleri arttıkça etnikmerkezcilik düzeylerinin azaldığını göstermektedir. Sağlık hizmetlerinin temel bir unsuru olan hemşireler, toplumsal farkındalık oluşturma ve rol model olma gibi önemli sorumluluklar taşımaktadır. Hemşirelerin yüksek düzeyde kültürel zekâya, düşük düzeyde etnikmerkezciliğe sahip olmaları, sağlık hizmetlerinde bakım kalitesini artırma potansiyeli taşımaktadır.

Bu çalışma, hemşirelik alanında kültürel zeka ile etnikmerkezcilik arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışmalardan biri olması açısından alanyazına katkı sunmaktadır. Ancak bu ilişkiyi farklı bağlamlarda ve örneklerle inceleyecek yeni araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Sağlık alanında davranış ve tutumlarıyla topluma örnek olan hemşireler arasında etnikmerkezciliğin azaltılması ve kültürel zekânın artırılmasına yönelik planlı müdahaleler ve uygulamaların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda, hemşirelerin kültürel zeka ve etnikmerkezcilik farkındalığını artırmak amacıyla hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim programlarında bu kavramlara yer verilmesi önerilmektedir. Ayrıca, hemşirelerin farklı ülkelerdeki eğitim programlarına katılımının teşvik edilmesi, uluslararası mesleki etkileşimlerinin desteklenmesi ve çalıştıkları toplumların kültürel özelliklerine yönelik eğitim, seminer ve sertifikasyon programlarına erişimlerinin sağlanması, bu alandaki gelişmelerini destekleyecektir.

Bu tür desteklerin hemşirelerin kişisel farkındalıklarını artıracak, hem de toplum genelinde kültürel zeka ve etnikmerkezcilik konularında duyarlılık yaratmada etkili olacağı düşünülmektedir. Kültürel bakımın önemine vurgu yapan bu çalışma, hemşirelik hizmetlerinin kültürel boyutuna katkı sunmakta ve konuyla ilgili ileride yapılacak çalışmalara temel oluşturabilecek niteliktedir.

Bilgilendirme

Bu çalışma kapsamında hiçbir kurum veya proje adı altında bir finansal destek alınmamış olup araştırma bütçesi araştırmacılar tarafından karşılanmıştır.

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması gözlemlenmemiş herhangi bir kurum veya tüzel kişilikle çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Çalışma On Sekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim dalında yüksek lisans bitirme tezi niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresin de (11-13 Ocak 2023)

sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çalışmanın katkı durumu ise bu şekildedir: fikir/kavram: SD, GT; tasarım: SD; denetleme/ danışmanlık: GT; veri toplama ve/veya işleme: SD; analiz ve/veya yorum: SD, GT; kaynak tarama: SD, GT; makalenin yazımı: SD, GT; eleştirel inceleme: GT; araştırmanın bütçesi: SD.

Etik onaylar ise bir üniversitenin Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı (21.10.2021 tarihli Sayı:E-84026528-050.01.04-2100198672 karar) alınmıştır. Araştırmanın yapılması için başka bir üniversitenin Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi kurum izni (02.11.2021 tarihli ve Sayı:E-14096738-622.01-96843 karar) ve çalışmaya katılan hemşirelerden yazılı, sözlü olarak izin alınmıştır.

KAYNAKÇA

Akyıl, L., & Yıldırım, O. (2020). Kültürlerarası duyarlılık, etnikmerkezcilik ve sosyal medya kullanımı etkileşimi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, 384-395. <https://doi.org/10.21733/ibad.795539>.

Alkan, F., Erdem, R. (2021). Etnosentrizm ve meslek merkezilik: Kavramsal bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. Cilt: 12, Sayı: 30, 635-651, ISSN: 1308-9552.

Ang, S., Ng, K. Y., & Rockstuhl, T. (2020). Cultural intelligence. In R. J. Sternberg (Ed.), *The Cambridge handbook of intelligence* (2nd ed., pp. 820-845). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108770422.035>.

Aslan, S., ve Aslan, Ö. (2015). İstanbul'daki 5 yıldızlı otellerde kültürel zeka ölçeğine ilişkin bir uygulama. *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (23), 34-61.

Ay, E., Türkoğlu, N. ve Kavuran, E. (2017). Yabancı uyruklu ve Türk öğrencilerin kültürel zeka ve kültürler arası iletişim kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. hemşirelerde iletişim becerileri ile kültürel zeka ilişkisi. *1. Uluslararası 4. Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi*. S61- Bildiri ID:6401.

Şanlıurfa.

Barbuto Jr, J. E., Beenen, G., & Tran, H. (2015). The role of core self-evaluation, ethnocentrism, and cultural intelligence in study abroad success. *The International Journal of Management Education*, 13(3), 268-277.

Başcı, E. (2017). Küreselleşen dünyada etnosentrizm: Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir saha araştırması. *International Journal of Academic Value Studies (Javstudies)*, 3(16), 286-293.

Bilgiç, Ş., & Şahin, İ. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeyleri. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 230-236. <https://doi.org/10.22312/sdusbed.502408>.

Bybee, R. J. (2024). Exploring How to Reduce Ethnocentrism Through Critical Analysis of Foreign News Reports in Foreign Language Learning.

Caputo, A. ve Kargina, M. (2023). A bibliometric overview of cultural intelligence (CQ) research. In *Handbook of Cultural Intelligence Research* (pp. 413-430). Edward Elgar Publishing.

Coşkun Erçelik, H., Çamlıca, T. ve Özkan, A. (2022). An evaluation of Turkish nurses' cultural intelligence levels and intercultural communication apprehension. *Journal of Transcultural Nursing*, 33(4), 550-559.

Delibaş, L., Dürmüş, G., Bilir, İ., Ekren, A., & Çelikli, S. (2020). Sağlık programlarında öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 1-14. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.700285>.

Ekici, F. Y. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının kültürel zeka düzeyleri ve çok kültürlü eğitime yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1941-1956.

Ergin, İ.O., Aytıp, S. ve Hazar, S. (2017). Hemşirelerde İletişim Becerileri ile Kültürel Zeka İlişkisi. *1.Uluslararası 4.Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi*. S24- Bildiri Id:6445 .Şanlıurfa.

Harrison N. (2012). Investigating the impact of per-

sonality and early life experiences on intercultural interaction in internationalised universities. *International Journal of Intercultural Relations*. Volume 36, Issue 2, Pages 224-237.

İlhan, M. ve Çetin, B. (2014). “Kültürel zekâ ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 94-114.

Kant, E. ve Ünal, K.S. (2017). Hemşirelerde kültürel zekanın bireyselleştirilmiş bakım üzerine etkisi. *1.Uluslararası 4.Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi*. 21-24 Ekim 2017, Şanlıurfa. S60- Bildiri ID:6377.

Ketab SMG, Tamam E, Bolong J ve Sharif SP. (2015). Impact of ethnocentrism on interethnic interactions among local students in Malaysian universities. *Taylor's Business Review*. 2015; 5(1): 11-30.

Kılınç K.Ö. Öztürk H. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin kültürel zeka düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*. 12(4).

Mercan, N. (2016). Çok kültürlü ortamlarda kültürel zekânın kültürler arası duyarlılık ile ilişkisine yönelik bir araştırma. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-13.

Neuliep, J. W. ve McCroskey, J. C. (1997). The Development of a U.S. and Generalized Ethnocentrism Scale. *Communication Research Reports*, Volume: 14 Number: 4, 385-398.

Neto, J., & Neto, F. (2022). Ethnocentrism: a short form measure (SFGENE-7). *SAGE Open*, 12(2), 21582440221094589.

Özdamar K (2015): *Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi-I*. Yenilenmiş 10. Baskı, Ankara: Nisan Kitabevi.

Sivrikaya, S. K. ve Sivrikaya (2022). A. H. Üniversite öğrencilerinde kültürlerarası fark: Kültürel zeka. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 346-358.

Tanrıverdi, G. (2017). Hemşirelerde kültürel yeterlili-

ği geliştirmeye yönelik yaklaşım ve öneriler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 25(3), 227-236.

Thomas, D. C., Liao, Y., Aycan, Z., Cerdin, J. L., Pekerti, A. A., Ravlin, E. C. ve Van De Vijver, F. (2015). Cultural intelligence: A theory-based, short form measure. *Journal of international business studies*, 46, 1099-1118.

Torkko, M. (2020). Cultural intelligence in multicultural teams: a systematic literature review.

Topçu, B.G. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin etnik-merkezcilik düzeyine kültürel farkındalık eğitiminin etkisi. 2. Uluslararası 5. Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi. Sözlü Bildiri. 31 Ekim-01 Kasım. Bursa.

Young, C. A., Haffeejee, B., & Corsun, D. L. (2017). “The relationship between ethnocentrism and cultural intelligence”. *International Journal of Intercultural Relations*, 58, 31-41.

Wang, K. T., & Goh, M. (2020). Cultural intelligence. *The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences: Clinical, Applied, and Cross Cultural Research*, 269-273.